

สิทธิของประชาชนตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540¹

ตามที่ได้มีการประกาศใช้ พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 เมื่อ 10 กันยายน 2540 นั้น เนื่องจากในระบอบประชาธิปไตย การให้ประชาชนมีโอกาสกว้างขวางในการได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ของรัฐเป็นสิ่งจำเป็น เพื่อที่ประชาชนจะสามารถแสดงความคิดเห็นและใช้สิทธิทางการเมืองได้โดยถูกต้องกับความเป็นจริง อันเป็นการส่งเสริมให้มีความเป็นรัฐบาลโดยประชาชนมากยิ่งขึ้น สมควรกำหนดให้ประชาชนมีสิทธิได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารของราชการ โดยมีข้อยกเว้นอันไม่ต้องเปิดเผยที่แจ้งชัดและจำกัดเฉพาะข้อมูลข่าวสารที่หากเปิดเผยที่แจ้งชัดแล้วจะเกิดความเสียหายต่อประเทศชาติหรือต่อประโยชน์ที่สำคัญของเอกชน ทั้งนี้ เพื่อพัฒนาระบบประชาธิปไตยให้มั่นคงและจะยังผลให้ประชาชนมีโอกาสรู้ถึงสิทธิหน้าที่ของตนอย่างเต็มที่ เพื่อที่จะปกป้องรักษาประโยชน์ของตนได้อีกประการหนึ่งด้วย ประกอบกับสมควรคุ้มครองสิทธิส่วนบุคคลในส่วนที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารของราชการไปพร้อมกัน

ทั้งนี้ ตาม พ.ร.บ. ข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 ได้กำหนดให้สิทธิแก่ประชาชนหลายประการ ดังนี้

1. **สิทธิในการเข้าตรวจดู** โดยประชาชนสามารถทำได้ แม้ว่าจะไม่มีส่วนได้เสียเกี่ยวข้องกับข้อมูลข่าวสารนั้น โดยกฎหมายได้บัญญัติให้หน่วยงานของรัฐจะต้องเตรียมข้อมูลข่าวสารของราชการอย่างน้อยตามรายการที่กำหนดไว้ตามมาตรา 9 โดยส่วนราชการต้องนำไปรวมไว้ที่ศูนย์ข้อมูลข่าวสารของราชการ เพื่อให้ประชาชนเข้าตรวจดูได้ และขอสำเนาหรือการรับรองสำเนาถูกต้องจากหน่วยงานของรัฐในเรื่องนั้นได้

2. **สิทธิของประชาชนที่จะยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารเรื่องหนึ่งเรื่องใดตามที่ตนเองประสงค์จะรู้หรือเพื่อนำไปเผยแพร่ให้ผู้อื่นได้รู้หรือเพื่อการพิทักษ์สิทธิของตนเองหรือชุมชนหรือสังคม** โดยในการยื่นคำขอข้อมูลข่าวสารนั้นเพียงเขียนคำขอให้เข้าใจได้พอสมควรว่าขอข้อมูลข่าวสารเรื่องใด หน่วยงานของรัฐผู้รับผิดชอบจะต้องจัดหาข้อมูลข่าวสารให้แก่ประชาชนที่ยื่นคำขอภายในเวลาอันสมควรด้วยเช่นกัน ทั้งนี้ การใช้สิทธิขอข้อมูลข่าวสารต้องไม่ขอบ่อยครั้งหรือขอจำนวนมากโดยไม่มีเหตุอันสมควร แต่หากมีการขอบ่อยครั้งหรือขอจำนวนมากก็ควรระบุดุประสงค์หรือเหตุผลในการขอไว้ด้วย

3. **สิทธิของประชาชนในการขอตรวจดูหรือขอสำเนาข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่เกี่ยวข้องกับตนเอง** นอกจากมีสิทธิขอตรวจดูแล้ว หากพบว่ามีข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลในส่วนของตนเองส่วนหนึ่งส่วนใดไม่ถูกต้องก็สามารถที่จะยื่นคำขอให้หน่วยงานของรัฐดำเนินการแก้ไขได้ ถ้าหน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารให้ตรงตามที่มีคำขอ ผู้ที่ยื่นคำขอก็มีสิทธิจะยื่นอุทธรณ์ต่อคณะกรรมการ

¹ สำนักงานคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ, คู่มือการปฏิบัติงานตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. 2540 ของเจ้าหน้าที่ของรัฐ, มิถุนายน 2548.

วินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภายใน 30 วันนับแต่วันได้รับแจ้งคำสั่งไม่ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสาร

4. สิทธิของประชาชนที่จะได้รับความคุ้มครองมิให้มีการนำข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่หน่วยงานของรัฐเก็บรวบรวมไว้ไปใช้อย่างไม่เหมาะสมหรือเป็นผลร้ายต่อเจ้าของข้อมูล โดยหลักแล้วการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลจะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูล เว้นแต่เป็นการเปิดเผยตามข้อยกเว้นที่กฎหมายกำหนดไว้ ทั้งนี้ ในเรื่องการคุ้มครองข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคล กฎหมายกำหนดสิทธิของประชาชนไว้ อาทิเช่น สิทธิที่จะได้รับแจ้งถึงวัตถุประสงค์ของการจัดเก็บข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลว่าจะนำข้อมูลไปใช้ในเรื่องใดหรือกรณีใด สิทธิรับทราบว่าการขอข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานของรัฐนั้น เป็นกรณีที่มีกฎหมายบังคับให้ต้องให้ข้อมูลหรือเป็นกรณีที่สามารถให้ได้โดยความสมัครใจ สิทธิการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ไม่อยู่ในหลักข้อยกเว้นตามที่กฎหมายกำหนดไว้ตามมาตรา 24 จะต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของข้อมูลก่อน

5. สิทธิของประชาชนในการร้องเรียนหน่วยงานของรัฐกรณีไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 สิทธิในการร้องเรียนต่อคณะกรรมการข้อมูลข่าวสารของราชการ มีกรณีดังนี้ กรณีที่พบว่าหน่วยงานของรัฐไม่นำข้อมูลข่าวสารตามมาตรา 7 ไปลงพิมพ์ในราชกิจจานุเบกษา กรณีหน่วยงานของรัฐไม่ปฏิบัติตามสิทธิในการขอเข้าตรวจดูข้อมูลข่าวสารของราชการ กรณีหน่วยงานของรัฐไม่ดำเนินการจัดหาข้อมูลข่าวสารของราชการให้ตามคำขอ กรณีหน่วยงานของรัฐปฏิเสธว่าไม่มีข้อมูลข่าวสารตามที่ประชาชนได้ยื่นคำขอไว้ แต่ผู้ขอไม่เชื่อว่าไม่มี

6. สิทธิของประชาชนในการอุทธรณ์คำสั่งต่าง ๆ ของหน่วยงานของรัฐ โดยประชาชนสามารถใช้สิทธิในการอุทธรณ์คำสั่งที่เกี่ยวข้องกับการใช้สิทธิของประชาชนตามกฎหมายและให้คณะกรรมการวินิจฉัยการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารสาขาต่าง ๆ เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยอุทธรณ์ ซึ่งสิทธิอุทธรณ์ของประชาชนมีดังนี้ สิทธิอุทธรณ์คำสั่งไม่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารของราชการ สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่รับฟังคำคัดค้านมิให้เปิดเผยข้อมูลข่าวสาร สิทธิอุทธรณ์กรณีที่หน่วยงานของรัฐไม่แก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือลบข้อมูลข่าวสารส่วนบุคคลที่ไม่ถูกต้องของตน

เมื่อทราบถึงสิทธิของประชาชนตามพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ.2540 แล้ว ก็อย่าลืมใช้สิทธิตามกฎหมายดังกล่าวเพื่อปกป้องประโยชน์ของตัวเอง นอกจากนี้ พพ. ได้มีการให้บริการศูนย์ข้อมูลข่าวสาร ณ ห้องสมุด อาคาร 8 ชั้น 1 โดยเปิดให้บริการตามวันและเวลาราชการ

